

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

46430

Aşağıdaki sorularımın Adalet Bakanı **AKIN GÜRLEK** tarafından Anayasa'nın 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 96'ncı ve 99'uncu maddeleri uyarınca yazılı olarak cevaplandırılmasını saygılarımla arz ederim.

ÖZGÜL SAKİ

İstanbul Milletvekili

Stand-up sanatçısı **Deniz Göktaş** hakkında, İstanbul Harbiye Cemil Topuzlu Açıkhava Tiyatrosu'nda sahnelediği ve daha sonra YouTube üzerinden yayımladığı “Ölü Deniz” isimli gösteride yer alan ifadeler gerekçe gösterilerek “halkın bir kesiminin benimsediği dini-değerleri alenen aşağılama” iddiasıyla soruşturma başlatılmış; gösteriden paylaşılan bazı kısa video kesitleri hakkında ise “milli güvenlik” ve “kamu düzeninin korunması” gerekçeleriyle erişim engeli kararı verilmiştir. Soruşturmanın kapsamına ilişkin kamuoyuna tatmin edici herhangi bir açıklama yapılmamış olmasına rağmen Deniz Göktaş, yurt dışından Türkiye'ye dönüşünde havalimanında pasaport kontrolü sırasında gözaltına alınmıştır.

Bu olay, tek başına bir ceza soruşturması olarak değerlendirilemeyecek kadar geniş bir siyasal ve hukuksal bağlama sahiptir. Son yıllarda Türkiye'de gazetecilerden akademisyenlere, sanatçılardan yayıncılara, sosyal medya kullanıcılarından sokak röportajı veren yurttaşlara kadar kamusal alanda eleştirel söz üreten hemen herkes, ceza soruşturmaları, gözaltılar, erişim engelleri ve yargısal baskılarla karşı karşıya bırakılmaktadır. Böylece ceza hukuku, toplumu şiddetten koruyan bir hukuk dalı olmaktan giderek uzaklaşmakta; eleştirel düşüncüyü, sanatı, mizahı ve kamusal tartışmayı denetleyen siyasal bir araca dönüştürülmektedir.

Deniz Göktaş'ın gösterisi sırasında, anlattığı esprilerin ardından hakkında soruşturma açılacağını öngörmesi ve salondaki izleyicilerin bu öngörüğü neredeyse olağan karşılaması, Türkiye'nin içine sürüklendiği atmosferi göstermesi bakımından son derece çarpıcıdır. Daha da çarpıcı olan ise bu öngörünün kısa süre içerisinde gerçekleşmesi; sanatçının sosyal medya üzerinden sistematik biçimde hedef gösterilmesi, gösterisinin bazı bölümlerinin erişime engellenmesi ve nihayetinde yurt dışından dönüşünde gözaltına alınmasıdır. Bu tablo, eleştirel mizahın artık yalnızca toplumsal baskıyla değil, doğrudan doğruya ceza tehdidiyle karşı karşıya bırakıldığını göstermektedir.

Deniz Göktaş'ın YouTube üzerinden reklamsız olarak yayımladığı gösterinin milyonlarca kişi tarafından izlenmesi ve yapılan yorumların önemli bir bölümünün gösterinin cesaretine, düşünce ve ifade özgürlüğüne duyulan özleme ve uzun zamandır Türkiye'de siyasal iktidarın böylesine açık biçimde eleştirilemediğine ilişkin olması dikkat çekicidir. Bu tablo, yalnızca bir sanatçının gördüğü ilgiyi değil, aynı zamanda toplumun giderek büyüyen ifade özgürlüğü talebini de ortaya koymaktadır. İnsanların bir stand-up gösterisini yalnızca güldüğü için değil, özgürce konuşulabilen ender kamusal alanlardan biri olduğu için sahiplenmesi, Türkiye'nin içine sürüklendiği demokratik daralmanın en açık göstergelerinden biridir.

Bugün Türkiye’de sanatçılar, gazeteciler, akademisyenler, yazarlar, karikatüristler, mizahçılar ve yurttaşlar, söyledikleri sözden önce haklarında soruşturma açılıp açılmayacağını, gözüne alınıp alınmayacaklarını veya hedef gösterilip gösterilmeyeceklerini düşünmek zorunda bırakılmaktadır. Bu durum yalnızca bireysel hak ihlallerine yol açmamakta; toplumun tamamını büyük bir cezaevinde yaşıyormuş duygusuna sürüklemektedir. İfade özgürlüğü üzerindeki bu sürekli baskı, otosansürü olağanlaştırmakta; kamusal tartışma alanını daraltmakta; toplumun eleştirme, itiraz etme ve gülme hakkını dahi siyasal iktidarın sınırları içerisinde hapsedmektedir.

Üstelik mesele yalnızca ifade özgürlüğünün sınırlandırılması da değildir. Deniz Göktaş’ın soruşturma sürecinde sosyal medya üzerinden sistematik biçimde hedef gösterilmesi ve ardından gözüne alınması, sanatçıların can güvenliği bakımından da ciddi kaygılar doğurmaktadır. Türkiye’nin yakın tarihi; hedef gösterilen, linç kampanyalarına maruz bırakılan, tehdit edilen ve yaşamını yitiren gazetecilerin, sanatçıların, aydınların ve düşün insanlarının acı örnekleriyle doludur. Geçmişle gerçek anlamda yüzleşmeyen, nefret kampanyaları karşısında etkili koruma mekanizmaları geliştirmeyen bir siyasal iktidarın, bugün eleştirel sanat üretimini ceza soruşturmalarıyla kuşatması demokratik hukuk devleti ilkesi bakımından son derece kaygı vericidir.

Anayasa’nın 25’inci, 26’ncı ve 27’nci maddeleri düşünce, ifade ve sanat özgürlüğünü güvence altına almaktadır. Türkiye’nin tarafı olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 10’uncu maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin yerleşik içtihadı ise ifade özgürlüğünün yalnızca toplumun benimsediği, zararsız görülen ya da çoğunluğun onayladığı düşünceler için değil; rahatsız eden, sarsan, inciten, yerleşik değerleri sorgulayan ve iktidarı eleştiren düşünceler için de geçerli olduğunu açık biçimde ortaya koymaktadır. Demokratik toplumlarda mizah ve hiciv, siyasal eleştirinin en güçlü araçlarından biri olarak kabul edilmekte; sanat eserlerine yönelik cezai müdahaleler ise ancak çok istisnai koşullarda meşru görülebilmektedir.

Öte yandan Deniz Göktaş hakkında başlatılan soruşturma, Türk Ceza Kanunu’nun 216’ncı maddesinin uygulanışındaki çifte standardı da yeniden görünür kılmıştır. Aynı maddenin üçüncü fıkrası, ifade ve sanat özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gereken eserler bakımından geniş yorumlanarak hızla işletilirken; birinci ve ikinci fıkralarda düzenlenen halkı kin ve düşmanlığa tahrik ile toplumun belirli kesimlerini dini, mezhebi, etnik kimliği, cinsiyeti veya diğer farklılıkları nedeniyle aşağılayan nefret söylemleri bakımından aynı kararlılık gösterilmemektedir. Oysa Türkiye’de kadınlar, LGBTİ+lar, Kürtler, Aleviler, göçmenler ve diğer dezavantajlı toplumsal kesimler neredeyse her gün nefret söylemine, ayrımcılığa ve hedef göstermeye maruz kalmaktadır. Bu suçlar karşısında etkili soruşturmanın yürütülmediği yönündeki yaygın toplumsal kanaat ile ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gereken sanatsal üretilere yönelik hızlı ve sert adli süreçler arasındaki çelişki, ceza hukukunun eşit ve tarafsız uygulanmasına ilişkin ciddi soru işaretleri doğurmaktadır.

Bu bağlamda;

1. Deniz Göktaş hakkında yürütülen soruşturmada, Türk Ceza Kanunu’nun 216/3. maddesi kapsamında suçun maddi unsurunu oluşturduğu değerlendirilen ifade veya gösteri bölümleri hangileridir? Bu değerlendirme hangi hukuki ölçütler esas alınarak yapılmıştır?

2. Deniz Göktaş'ın yurt dışından Türkiye'ye dönüşünde havalimanında gözaltına alınmasına hangi somut hukuki gerekçelerle ihtiyaç duyulmuştur? Gözaltı tedbiri uygulanmasını zorunlu kılan hangi olgular değerlendirilmiştir?
3. Gösteriden paylaşılan kısa video kesitlerine erişim engeli verilmesine dayanak gösterilen "milli güvenlik" ve "kamu düzeninin korunması" gerekçeleri hangi somut tespitlere dayanmaktadır?
4. Son beş yıl içerisinde Türk Ceza Kanunu'nun 216/3. maddesi kapsamında kaç sanatçı, komedyen, tiyatro sanatçısı, müzisyen, sinemacı, yazar, gazeteci, karikatürist ve dijital içerik üreticisi hakkında soruşturma başlatılmıştır? Bunlardan kaçında kamu davası açılmış, kaçında mahkûmiyet kararı verilmiştir?
5. Son beş yıl içerisinde Türk Ceza Kanunu'nun 216/1 ve 216/2 maddeleri kapsamında kadınlara, LGBTİ+ bireylere, Kürtlere, Alevilere, Romanlara, göçmenlere ve diğer dezavantajlı toplumsal kesimlere yönelik nefret söylemi ve ayrımcılık iddiaları nedeniyle kaç soruşturma başlatılmıştır? Bu soruşturmanın kaç iddianame ile sonuçlanmış, kaçında mahkûmiyet kararı verilmiştir?
6. Son beş yıl içerisinde "milli güvenlik", "kamu düzeni", "genel ahlak" veya benzeri gerekçelerle erişim engeli getirilen tiyatro oyunlarının, stand-up gösterilerinin, filmlerin, belgesellerin, konserlerin, dijital içeriklerin ve diğer sanatsal eserlerin yıllara göre sayısı kaçtır?
7. Bakanlığınız, Deniz Göktaş hakkında başlatılan soruşturma ve uygulanan gözaltı tedbirinin Anayasa'nın güvence altına aldığı düşünce, ifade ve sanat özgürlüğü ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10'uncu maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarıyla uyumlu olduğu görüşünde midir? Bu değerlendirmenin hukuki gerekçeleri nelerdir?